

УДК 327(71)

DOI 10.30970/vir.2019.47.0.10981

ВІДНОСИНИ КАНАДИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЯК ПРЕДМЕТ ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Олеся Антохів-Сколоздра

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-46-56,
e-mail: olantokhiv@gmail.com*

Досліджено особливості вивчення окремих аспектів зовнішньополітичної діяльності Канади, зокрема відносини Канади з Європейським Союзом. Незважаючи на географічну віддаленість, взаємодія Канади з країнами Європейського континенту має тривалу історію. Зокрема, у ХХ ст. Канаду позиціонували як «безпекового донора» Європи завдяки її істотному внеску у перемогу у двох світових війнах та активному залученню у стримування радянської загрози під час холодної війни. Вказані обставини істотно вплинули на формування зовнішньої політики Канади щодо держав Європи, однак її характер, здебільшого, був амбівалентним.

Новий перерозподіл сил у світі, як результат процесів десателізації та демократизації сходу Європейського континенту, сприяв розширенню й поглибленню європейських інтеграційних процесів, розкривши нові перспективи та обмеження для реалізації канадських національних інтересів. Дослідження зовнішньополітичного виміру функціонування держав широко представлені у вітчизняному та зарубіжному наукових дискурсах. На жаль, питання зовнішньої політики Канади щодо ЄС вітчизняні вчені фактично не порушували. Відтак ці питання вимагають належного комплексного вивчення не лише з огляду на необхідність заповнення своєї «академічної прогалини», а й через потребу осмислення поліморфного досвіду Канади з пошуку шляхів забезпечення диференційованої участі держави у міжнародних відносинах в умовах безпосереднього сусідства та впливу США. Близькість канадських і європейських ціннісних орієнтацій та суспільно-політичних традицій значною мірою сприяла не лише підтриманню трансатлантичного зв'язку, а й збіжності позицій Канади та держав Європи з проблем глобального розвитку.

З'ясовано, що у цій сфері серед представлених політологічних праць безальтернативно домінують напрацювання канадських дослідників. Наголошено, що такий стан речей обумовлений низкою причин, зокрема асиметричним потенціалом відносин між Європейським Союзом і Канадою та загалом низкою зацікавленістю іноземних науковців зовнішньополітичною

проблематикою цієї північноамериканської держави. З'ясовано, що вітчизняні автори, попри значне зацікавлення політичними аспектами розвитку Канади й канадського суспільства, а також євроінтеграційною проблематикою, не вдавалися до предметного розгляду відносин Канади з ЄС.

Ключові слова: політична наука; зовнішня політика; Канада, Європейський Союз.

Вивчення зовнішньої політики Канади вирізняється низкою особливостей, обумовлених як внутрішнім контекстом, так і зовнішніми чинниками. Зокрема, йдеться про своєрідний характер канадського державотворення, наявність двох основних лінгвістичних спільнот, географічне положення, безпосереднє сусідство зі Сполученими Штатами тощо.

До недавнього часу академічні публікації про зовнішню політику Канади здебільшого характеризувалися відсутністю концептуальних та теоретичних напрацювань. Якісні зміни відбулися лише на зламі вісімдесятих і дев'яностих років минулого століття. Проте публікація окремих тематичних досліджень ще не свідчила про формування потужної, повноцінної та, головне, самодостатньої академічної сфери з вивчення канадської зовнішньої політики.

Аналіз джерельної бази та основних підходів до вивчення зовнішньої політики Канади дає змогу дійти висновку про недостатню дослідженість питання її взаємин з ЄС у сучасному політологічному дискурсі. Вивченням окремих аспектів цієї проблематики займалися переважно зарубіжні науковці, зокрема канадські. Вітчизняні автори, попри значне зацікавлення політичними аспектами розвитку Канади й канадського суспільства, а також євроінтеграційною проблематикою, не вдавалися до предметного розгляду відносин Канади з ЄС. Це актуалізує необхідність вивчення цієї проблеми у межах нашої статті, адже даватиме змогу різносторонньо і комплексно дослідити досвід Канади у прикладному аспекті розбудови відносин з ЄС, що має важливе значення з погляду української політичної науки та практики.

Вивчення відносин з ЄС у самій Канаді тривалий час вирізнялось фрагментарністю і несистематичністю, що було пов'язане як з динамікою двосторонньої співпраці, так і загалом зі станом розвитку канадської зовнішньополітичної думки та ситуацією у сфері європейських студій. Адже тривалий час дослідження інтеграційних процесів на старому континенті та Європейського Союзу здійснювали у Канаді розрізнено окремі дослідники. Ситуація змінилась у дев'яностих роках, коли за фінансової підтримки Європейської комісії розпочався процес інституціоналізації та консолідації європейських студій у Канаді. За його допомогою створена мережа дослідницьких і дидактичних центрів при найбільших канадських університетах. У різний час Європейський Союз сприяв становленню та розвитку Інститутів з європейських студій при Торонтському, Карлетонському, Монреальському, Альбертському, Вікторійському та інших університетах. Такий крок істотно посилив академічну сферу європейських студій у цій північноєвропейській країні.

Свою чергою, це стало поштовхом для зростання кількості публікацій з європейських студій. Наголосимо, що дві третини досліджень носять компаративістській характер та спрямовані на вивчення можливостей використання досвіду Європейського Союзу в канадських реаліях чи навпаки [47, р. 11]. Насамперед ЄС вважають успішним взірцем для наслідування з питань багаторівневого врядування, партисипативної демократії чи соціальної політики. І лише третина наукових статей присвячена вивченню особливостей стосунків між Канадою та Європейським Союзом. При чому зазначимо, що здебільшого науковці, що займаються проблематикою відносин між Оттавою і Брюсселем, водночас розглядають як дослідників канадської зовнішньої політики, так і представників сфери європейської студій.

Під час аналізу наукового доробку канадських дослідників, виявлено, що публікації здебільшого висвітлюють доволі вузькі аспекти двосторонньої взаємодії. На жаль, досі не представлено цілісної монографії, у якій комплексно та всебічно розглянуто та проаналізовано весь період відносин між Європейським Союзом та Канадою, які започатковано ще з часу створення Євроатому. У цьому контексті показово, що щорічник «Canada Among Nations», який тривалий час публікує тематичні видання, присвячені відносинам Канади з окремими регіонами світу, такими як Латинська Америка, Африка чи Південно-Східна Азія, жодного видання не присвятив дослідженню відносин з Європою чи Європейським Союзом. Єдиним винятком можна вважати монографію І. Поттера «Трансатлантичні партнери», проте хронологічно вона завершується кінцем дев'яностих років минулого століття [36, р. 710].

Отож, однією з особливостей дослідницьких напрацювань у цій сфері є те, що їх переважно оприлюднюють у трьох вже згадуваних канадських академічних журналах, які спеціалізуються на тематиці міжнародних відносин: «Canadian Foreign Policy», «International Journal», «Etudes internationales». Прикметно, що на сторінках іноземних реферованих журналів, включно з тими, що видають на території країн-членів Європейського Союзу, трапляються лише поодинокі статті з проблематики відносин Канади з ЄС.

Характерною рисою досліджень у цій сфері є намагання простежити, проаналізувати та підсумувати певні етапи двосторонніх відносин. Проблематику налагодження стосунків Канади з європейськими партнерами у період започаткування інтеграційних процесів у п'ятдесятих–шістдесятих роках розглядають В. Галбрейс [16, р. 145] і Е. Махант [27, р. 268]. Особливості розвитку відносин з Європейськими Співтовариствами у контексті реалізації урядом П. Трюдо «третьої альтернативи» досліджували Ч. Пентланд [33, р. 40; 34, р. 218], Дж. Шлегель [40, р. 58] і Д. Сторі [43, р. 285]. Осмислити причини стагнації двосторонньої співпраці у вісімдесятих роках минулого століття намагалися Н. Пападопулос [31, р. 136], П. Солдатос [42, р. 20] та Ж. Хальстед [18, р. 185]. На досягненнях та викликах співпраці між Європейським Союзом і Канадою у постбіполярний період акцентували увагу у своїх дослідженнях Д. Лонг [26, р. 200], Ж. Хеттмен [19, р. 317] і Р. Вольф [46, р. 363]. Наслідки розширення Європейського Союзу на відносини з Оттавою вивчав Д. Лемер

[25]. Динаміку двосторонньої взаємодії між Канадою і ЄС вже у XXI ст. аналізували В. Пал [30, р. 136] і Д. Хаглунд [17, р. 30].

Частина досліджень – це спроба критичного осмислення інертності і відсутності належної динаміки у двосторонніх відносинах та намагання запропонувати шляхи для покращення співпраці між Канадою та Європейським Союзом. Зокрема, йдеться про публікації М. Бернар-Мюне [5, р. 79], Д. Рудд [39, р. 42], А. Вердун [45, р. 6].

Утім більшість статей присвячено окремим аспектам двосторонніх стосунків та, насамперед, підпорядковано змінам, що відбувалися усередині Євросоюзу. Це чітко простежується у сфері зовнішньополітичної та безпекової співпраці. Зокрема, наслідки завершення холодної війни та виведення канадських військ з Європейського континенту для двосторонніх відносин аналізує А. Доннер [14, р. 129]. Започаткування Європейським Союзом власної Спільної зовнішньої і безпекової політики слугувало імпульсом для вивчення П. Бюте [8, р. 115; 9, р. 134] та Ч. Давідом [11, р. 59] її впливу на динаміку відносин між Оттавою і Брюсселем. Автори Ф. Меранд [29, р. 38] і М. Фортманн [15, р. 46]. аналізували, вплив двосторонніх стосунків на процес розбудови Європейської політики безпеки та оборони позначивс. Вивченням проблематики залучення канадців у проведення цивільних та військових операцій під егідою Європейського Союзу займалися Ф. Кернік [21] та Р. Сен-П'єр [44, р. 30].

Природно, що частина дослідників намагалася осмислити двосторонні відносини у ширшому трансатлантичному контексті. Автори В. Аггарвал та І. Фогарті [2, р. 334] зосередили свою увагу на політиці ЄС щодо країн Північної Америки та вивчали причини відмови від блокового підходу й вибору двостороннього формату відносин із Канадою та Сполученими Штатами, Л. Бріттан [7, р. 15] та Ж. Морель [28, р. 42] аналізували взаємодію Канади із Європейським Союзом з урахуванням чинника Організації Північноатлантичного договору.

Значна кількість досліджень присвячена економічній тематиці. Пошук можливостей збалансування асиметричності відносин зі Сполученими Штатами Америки стимулював проведення досліджень щодо перспектив формування зони вільної торгівлі між Європейським Союзом і Канадою. Значний внесок у цій сфері зробили Дж. Бломлі [6, р. 136] та Д. Леблонд [24, р. 72], аналізуючи перебіг переговорів та вивчаючи різні формати торгово-економічних відносин між Брюсселем та Оттавою. Значна кількість дослідників присвячувала увагу вужчим і потенційно конфліктогенним аспектам двосторонніх стосунків: Д. Баррі [3, р. 17; 4, р. 272] займався проблематикою рибальства, П. Долата-Крейцкам [13, р. 678] вивчав співпрацю у сфері енергетики, аграрну складову двосторонніх відносин досліджував Ч. Пейрон [35, р. 697].

З огляду на завершення переговорів та підписання угоди про зону вільної торгівлі сьогодні основну увагу акцентують на особливостях її імплементації та можливих наслідках для двосторонньої співпраці. Цією проблематикою займаються С. Роскопф [38, р. 117], Д. Швенен [41, р. 16], Ч. Деблок [12, р. 45].

З огляду на федеративний устрій Канади і вагому роль її провінцій у багатьох сферах внутрішньої та зовнішньої політики окрему увагу звертають на роль субнаціонального чинника. Очевидно, що особливе зацікавлення викликає участь Квебеку. Вивченням цієї проблематики зокрема займалися А. Хюльсемеєр та А. Лекур [20, р. 274]. Своєю чергою, С. Пакен вивчав особливості залучення провінцій у двосторонню співпрацю між ЄС і Канадою у контексті укладання угоди про зону вільної торгівлі [32, р. 548].

Зацікавлення дослідників викликало питання сприйняття Європейського Союзу у канадському суспільстві. Ця тематика була у центрі уваги публікацій С. Рещлафф [37, р. 78], а також О. Крочі та Л. Тоссутті [10, р. 290].

Підсумовуючи, необхідно вказати, що не вдалося віднайти академічних напрацювань, у яких цілісно та комплексно вивчено проблематику зовнішньої політики Канади у її прикладному аспекті відносин з ЄС, що зумовило потребу реалізації представленої дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Макар Ю.* Чернівецький і Саскачеванський університети: 25 років співпраці / Ю. Макар // Історико-політичні проблеми сучасного світу : зб. наук. статей. – Чернівці : Рута, 2002. – С. 11–19.
2. *Aggarwal V.* The Limits of Interregionalism: The EU and North America / V. Aggarwal, E. Fogarty // *Journal of European Integration*. – 2005. – Vol. 27, № 3. – P. 327–346.
3. *Barry D.* The Canada-European Community Long Term Fisheries Agreement: Internal Politics and Fisheries Diplomacy / D. Barry // *Journal of European Integration*. – 1985. – № 9. – P. 5–28.
4. *Barry D.* The Canada-European Union Turbot War Internal Politics and Transatlantic Bargaining / D. Barry // *International Journal*. – 1998. – Vol. 53, № 2. – P. 253–284.
5. *Bernard-Meunier M.* Les relations transatlantiques se conjuguent-elles au passé? / M. Bernard-Meunier // *Options politiques*. – 2005. – Vol. 26, № 2. – P. 77–81.
6. *Blomeley J.* Making choices: Prospects for a Canada-EU Free Trade Agreement / J. Blomeley // *Journal of Public and International Affairs*. – 2009. – V. 20. – P. 133–142.
7. *Brittan L.* Les relations entre l'Union européenne et le Canada dans un contexte transatlantique. – Collection Études européennes de la Chaire Jean Monnet, Université de Montréal, 1996. – 15 p.
8. *Buteux P.* Canada and the Future of European Security: Constructing a New Consensus / P. Buteux // *International Journal*. – Vol. 50, № 4. – 1995. – P. 730–737.
9. *Buteux P.* The common foreign & security policy of the European Union: Implications for Canada / P. Buteux // *Canadian Foreign Policy Journal*. – 1997. – Vol. 5, № 1. – P. 129–141.
10. *Croci O.* That elusive object of desire. Canadian perceptions of the European Union / O. Croci, L. Tossutti // *European Foreign Affairs Review*. – 2007. – Vol. 12, № 3. – P. 287–310.
11. *David Ch.-Ph.* Le Canada et le système de sécurité européen / Ch.-Ph. David, S. Roussel // *Défense nationale*. – 1996. – Vol. 52, № 2. – P. 55–66.
12. *Deblock Ch.* From economic dialogue to CETA: Canada's trade relations with the European Union / Ch. Deblock, M. Rioux // *International Journal*. – 2011. – Vol. 66, № 1. – P. 39–56.
13. *Dolata-Kreutzkamp P.* Canada-Germany-EU: Energy Security and Climate / P. Dolata-Kreutzkamp // *International Journal*. – 2008. – Vol. 63, № 3. – P. 665–681.
14. *Donneur A.* La fin de la guerre froide: le Canada et la sécurité européenne / A. Donneur // *Études internationales*. – 1992. – Vol. 23, № 1. – P. 121–138.
15. *Fortmann M.* Le Canada et la Politique européenne de sécurité et de défense. Une politique à la croisée des chemins / M. Fortmann, H. Viau // *Revue internationale et stratégique*. – 2001. – Vol. 4, № 44. – P. 41–52.
16. *Galbraith W.* Les relations entre le Canada et l'Euratom / W. Galbraith // *Journal of European Integration*. – 1981. – Vol. 11, № 5. – P. 53–78.

17. *Haglund D.* Transatlantic relations in the new strategic landscape: Implications for Canada / D. Haglund, F. Mérand // *International Journal*. – 2011. – Vol. 66, № 1. – P. 23–38.
18. *Halstead J.* The Security Aspects of European Integration: A Canadian View / J. Halstead // *Journal of European Integration*. – 1986. – Vol. 9, № 2–3. – P. 177–192.
19. *Hettman J.* La politique extérieure canadienne vue de l'Europe. Fin de siècle pour les rapports canado-européens? / J. Hettman // *Études internationales*. – 1996. – Vol. 27, № 2. – P. 303–323.
20. *Hülsemeyer A.* The European Union and Sovereignist Politics in Quebec: Who Forgot Their Glasses? / A. Hülsemeyer, A. Lecours // *The American Review of Canadian Studies*. – 2006. – Vol. 36, № 2. – P. 263–282.
21. *Kernic F.* The Other Transatlantic Relationship: The EU, Canada and International Conflict Management. Kernic F., Long D. – 2009. – [On-line resource]. – Mode of access: http://www.euce.org/eusa2009/papers/long_12C.pdf
22. *Kirton J.* Canadian Foreign Policy in a Changing World / J. Kirton. – Toronto : Thomson Nelson, 2007. – 562 p.
23. *Kirton J.* The 10 most important books on Canadian foreign policy / J. Kirton // *International Journal*. – 2009. – Vol. 64, № 2. – P. 553–564.
24. *Leblond P.* Le libre-échange avec l'Europe. Quel est l'intérêt pour le Canada? / P. Leblond, A. Olteanu-Strachinescu // *Politique étrangère du Canada*. – 2009. – Vol. 15, № 1. – P. 60–76.
25. *Lemaire D.* Enlargement of the European Union: Its Impact on the Canada–EU Trade and Investment Relationship. The Conference Board of Canada, 2004 [On-line resource]. – Mode of access : <http://www.conferenceboard.a/documents.aspx?DID=747>.
26. *Long D.* Canada-EU Relations in the 1990s / D. Long // *Canada among Nations 1998: Leadership and Dialogue* Ottawa. – Carleton University Press, 1998. – P. 193–210.
27. *Mahant E.* Canada and the European Community: the First Twenty Years / E. Mahant // *Journal of European Integration*. – 1981. – Vol. 4, № 3. – P. 263–279.
28. *Morel J.-F.* Le Canada, l'Otan et la politique Européenne de sécurité et de défense / J.-F. Morel // *Canadian Foreign Policy Journal*. – 2007. – Vol. 14. – Nr.1. – P. 39–58.
29. *Mérand F.* Les nouvelles relations transatlantiques en matière de défense: quel rôle pour le Canada? / F. Mérand // *Politique étrangère du Canada*. – 2005. – Vol. 12, № 2. – P. 33–46.
30. *Pal V.* EU-Canada ties: present and future / V. Pal // *XXI. Szazad-Tudomanyos Kozlemenyek*. – 2008. – № 20. – P. 19–26.
31. *Papadopoulos N.* Canada and the European Community: An Uncomfortable Partnership? / N. Papadopoulos. – Montreal: Institute for Research on Public Policy, 1986. – 136 p.
32. *Paquin S.* Federalism and the governance of international trade negotiations in Canada: Comparing CUSFTA with CETA / Paquin S. // *International Journal*. – 2013. – Vol. 4, № 68. – P. 545–552.
33. *Pentland Ch.* L'option européenne du Canada dans les années 80. / Ch. Pentland // *Études internationales*. – 1983. – Vol. 14, №1. – P. 39 - 58.
34. *Pentland Ch.* Linkage politics: Canada's contract and the development of the European Community's external relations / Ch. Pentland // *International Journal*. – 1977. – Vol. 32., № 2. – P. 207–231.
35. *Peyron Ch.* La question agricole dans la relation Canada–UE. / Ch. Peyron. – Montreal: Institut d'études internationales de l'UQAM, 2002 [On-line resource]. – Mode of access : <http://www.ieim.uqam.ca/spip.php?article697>.
36. *Potter E.* Le Canada et le monde continuité et évolution de l'opinion publique au sujet de l'aide, de la sécurité et du commerce international, 1993-2002 / E. Potter // *Études internationales*. – 2002. – Vol. 33, № 4. – P. 697–722.
37. *Retzlaff S.* Constructing the European Union in Canadian News / S. Retzlaff, S. Gänzle // *CADAAD Journal*. – 2008. – Vol. 2, № 2. – P. 67–89.
38. *Roszkopf S.* New Challenges for EU Trade Policy-Making: Why is the EU Pursuing a Comprehensive. Economic and Trade Agreement with Canada / S. Roszkopf // in *The EU and the Eurozone Crisis: Policy Challenges and Strategic Choices* [ed. by F. Laursen]. – Farnham : Ashgate, 2012. – P. 107–124.

39. *Rudd D.* The future of transatlantic relations: a view from Canada / D. Rudd // in *The Future of Transatlantic Relations Perceptions, Policy and Practice* [ed. by A. Dorman, J. Kaufman]. – Stanford: Stanford University Press, 2011. – P. 33–55.
40. *Schlegel J.* Successful Alternative? Canada and the European Community / J. Schlegel // *Round Table*. – 1978. – June. – P. 55–64.
41. *Schwanen D.* Go Big or Go Home: Priorities for the Canada-EU Economic And Trade Agreement / D. // *Schwanen C.D. Howe Institute BACKGROUND*. – 2011. – № 143. – 16 p.
42. *Soldatos P.* La relation privilégiée Canada-Communautés européennes: un test de diversification / P. Soldatos // dans *Le Canada à l'ère de l'après guerre froide et des blocs régionaux* [dir. A. Donneur, P. Soldatos]. – North York, Ontario : Captus Press, 1993. – P. 17–28.
43. *Story D.* The framework agreement for commercial and economic cooperation: A political act / D. Story // *Journal of European Integration*. – 1981. – Vol. 4, № 3. – P. 281–297.
44. *St-Pierre K.* Hybrid Peace Operations. Canada and the EU / K. St-Pierre // *Review of European and Russian Affairs*. – 2007. – Vol. 3, № 2. – P. 21–37.
45. *Verdun A.* Canada and the European Union: Strengthening Transatlantic Relations / A. Verdun // *Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series*. – 2003. – Vol. 3, № 10. – 6 p.
46. *Wolfe R.* Vers l'ALETA? Le libre-échange transatlantique et la politique étrangère canadienne / R. Wolfe // *Études internationales*. – 1996. – Vol. 27, № 2. – P. 353–380.

Стаття надійшла до редколегії 30.08.2019

Прийнята до друку 10.09.2019

RELATIONS BETWEEN CANADA AND THE EUROPEAN UNION AS THE SUBJECT OF POLITICAL RESEARCH

Olesya Antokhiv-Skolozdra

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, 79000, tel. (032) 239-46-56,
e-mail: olantokhiv@gmail.com*

The given article is dedicated to peculiarities of studying foreign policy of Canada, in particular their relations with the European Union. Regardless of their distant geographic location, Canada has a long history of relations with the countries of the European continent. In particular, in the 20th century Canada played the role of the security donor for Europe and paid a substantial contribution into the victory in both world wars and its active participation in suppression to the Soviet threats during the Cold war. These circumstances influenced the formation of Canadian foreign policy towards European countries. New division of the world powers as a result of the process of democratization of the Eastern part of the European continent resulted in widening and deepening European integrational processes, thus opening new perspectives and restrictions on the way of implementing Canadian national interests.

These peculiarities are also caused by the unique character of the Canadian state-building policy, the fact of their bilingual society, geographic location, direct neighboring with the United States of America. However, common values and social-political orientations encouraged maintaining transatlantic ties and common positions in dealing with problems of global development both in Europe and Canada.

It is stated that in the sphere of political research the Canadian scholars are given the biggest dominance. Moreover, there hasn't been enough strictly conceptual or valid theoretical material among the articles published until recently. Changed became noticeable at the edge of the 80s-90s in the last century. However, articles didn't signify the formation of the powerful, self-confident academic sphere in studying Canadian foreign policy. It is explained by the low interest towards foreign policy of this North-American State by overseas scholars. It is also analyzed that the Ukrainian researchers didn't make thorough investigation in this sphere, although they have constantly demonstrated their interest in political aspects of Canada's development as well as their Euro-integration issue.

Key words: political science; foreign policy; Canada; the European Union.